

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR ENVIRONMENTU

ENVIRONMENT STUDIO

POHÁDKY O SEBEURČENÍ

FAIRYTALES ABOUT SELF-DETERMINATION

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BACHELOR'S THESIS

AUTOR/KA PRÁCE

AUTHOR

Tereza Sachrová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

doc. MgA. Barbora Klímová, ArtD.

BRNO 2023

OBSAH DOKUMENTACE:

TEXTOVÁ ČÁST	s. 4 - 9
OBRAZOVÁ ČÁST	s. 10 - 12

TEXTOVÁ ČÁST

Abstrakt:

Ve své bakalářské práci se představuji pohádkové příběhy s názvem Příběhy od Beztrud ve formě autorské knihy. Jedná se o 12 příběhů, ve kterých vystupuje dvojice Lutynka a Hynek žijící na opuštěné úzkokolejce blízko vlakového nádraží v místě zvaném Beztrudy. Zde žijí s osmnácti členou smečkou psů, s kočkou bez jedné packy Prlenkou, napůl psem napůl liškou Bařinkou a ochočeným hýlem. Se svými přáteli čelí jak všedním problémům (obstarávání jídla, měnící se roční období, rozrůstající se smečka psů, stáčení medu, cesta na ples aj.), tak i traumatům, společenským abnormalitám, problémům s nadvládou mocných nebo absenci stabilního zázemí pro život.

Prostředí příběhů - Beztrudy jsou parafráze na Beskydy, kterými je prostředí příběhů inspirované.

Cílem práce bylo vytvořit ekofeministický text podobný pohádkovým sériím, jež by tematizoval nehierarchické mezilidské vztahy, vztah k přírodě nebo vyrovnávání se s opouštěním.

V textové části práce se zabývám i rolí dialektu ve společnosti nebo při práci s jazykem. Dále zde tematizuji věčný boj za zachování integrity krajiny i roli tohoto tématu v pohádkové produkci.

Úvod:

“Tamar; may you linger in your magical kingdom, in which humans and nonhumans, living and nonliving entities play together across and beyond the divides.”

(předmluva ke knize Wild Life, Irus Braverman)

Můj pokoj je plný kamení. Taky kostí, květin, chorošů, dřeva, hmyzu nebo polštářů. Nosím si přírodu k sobě. Dovnitř. Ex situ.

Mám aplikaci na určování ptačího zpěvu. Rozezná i drozda kvíčalu od drozda brávníka. Někdy, když nahrávám ptáky a v blízkosti se ozve lidský hlas, odkáže mě aplikace na stránku z Wikipedie; Člověk - Homo sapiens.

Mám tedy aplikaci na určování základního přírodního jevu. Rozezná i to, jestli se mě někdo snaží zmást a napodobuje zvuk ptačího zpěvu nebo ne.

Měla bych prvně umět poznat ptáky a pak se učit používat aplikace. Teď je to naopak. Má osobnost dosáhla domestikace. Chci se osvobodit. Utéct.

Co opustím? Co získám?

Útěk do přírody se stává romantizovanou fetišizací života mimo konzumní společnost. Vystavujeme si dystopickou představu o životě na zelených pláních, blízko hlubokých lesů, o životě na troskách krachující společnosti a přitom blízko sami sobě. Sníme o setkání se sebou samým, s našimi původními já, nezátíženými veškerými výtobky moderní kultury. Sníme o místě, kam patříme.

Hledáme a nalzáme? Či utíkáme a opouštíme? Co je volnost a co strach z budování? Co je idea a co eskapismus? Je i příroda jako taková stále reálný pojem nebo jsme už nadobro uzavřeni v lidmi přizpůsobeném inkubátoru simulující divočinu? Jako můj pokoj.

Co je reálný ptačí zpěv a co jeho imitace?

Je útěk řešení? A je vlastně kam?

Jako odpověď tvořím Příběhy od Beztrud, Lutynku, Hynka a svět, ve kterém jsme přírodě i sobě blíží, než se nám kdy podaří.

Lutynka s Hynkem jsou dvě hlavní postavy celého textu, jsou vyhnanci společnosti, do které se narodili, jsou dětmi prohranými v kartách a odsouzenými k životu mimo vše, co doposud znali. Oba tedy žijí ex situ; mimo své přirozené prostředí.

Ve svém textu o pojmu ex situ přemýšlím místo jako o „umístění“ spíše jako o úniku a vytvoření nového vlastního světa. Ať už utíkáme do divočiny nebo do imaginárního prostředí, které vytváří člověku bezpečný prostor už od dětství.

Kontextualizace, inspirační zdroje, popis díla:

Právě s médii fiktivních utopických příběhů pracuji průběžně celé své bakalářské studium na FaVU. Během toho jsem objevila texty Margaret Atwood, které mě hodně oslovily zpracováním dystopické reality a variabilitou při vytváření fiktivních světů. (Za tuto zkušenost děkuji MgA Báře Lungové).

Zajímá mě především vytváření funkčních zákonitostí v příběhu, které jsou těsně na pomezí reality a imaginace (např. z příběhu *Ema* z roku 2022 : existence smyšlených léčivých rostlin jako je *medvěduňka česnekářská* nebo mutace řeřichy na keř - *řachovec hrozný* nebo v *Příbězích od Beztrud*: ochočení ptáků, jazyk, kterým se může domlouvat člověk a zvíře, existence napůl lišky, napůl psa aj.) Ve svém textu si poprvé k tomuto účelu vybírám médium pohádky / večerníčků.

Snažím se tedy i zde podporovat fiktivní situace skutečnou zkušeností a ve čtenáři vzbudit dojem co největší autentičnosti. Koná tak víceméně každý z nás, když běžně přiřazujeme situacím, lidem, zvířatům nebo objektům různé vlastnosti a antropomorfizujeme si svět okolo nás. V příběhu se tedy objevují situace, pocity, místa i postavy inspirované reálnými skutečnostmi nebo vzpomínkami.

V textu lze najít i volné asociace na objevování různých zákoutí Beskyd, přilehlých vesnic, přírody a nádražek.

Nádražky jsou pro okolí Beskyd nebo Valašska velmi typickým a romantizujícím fenoménem (jak je možné prostudovat buď empiricky nebo v knize *Chcípni do rána na chlupatý zuby!*). Kvůli kopcovité krajině, tuhým zimám a rozšířenému hutnímu průmyslu je velká část Valašska včetně malých vesnic protkaná vlakovou dopravou, vedoucí do větších měst. Nádražky jsou ve většině případů vybavené veškerým sortimentem, nutným pro vytvoření dokonalého prostředí při čekání na spoj, který je ve většině případů zpožděný, zrušený nebo čeká na přípoj v Púchově. Díky tomu se v nich klientela neustále během dne obměňuje a zároveň tvoří určitou sortu stálých zákazníků („postaviček“) se svou přerývanou přítomností. I přes to, že „jen projíždí“, stává se jim toto prostředí in situ a zároveň ex situ.

Podobně jako s místy, pracuji v textu i s charakterem postav, kdy tvořím skrumáž jak autobiografických, tak vyzorovaných vlastností lidí kolem sebe a snažím se konstruovat ne vždy komfortní situace, ve kterých je postava i prostředí schopné správně interagovat.

Dvě hlavní postavy; Lutynka a Hynek jsou dvojice žijící na úzkokolejce v odstaveném vagónu se svými zvířaty; osmnácti člennou smečkou psů, rorýsem, jednou kočkou a napůl psem, napůl liškou. I tyto zvířata žijí ex situ a v částečné domestikaci, avšak s lidmi v náležité symbióze.

Hlavní postavou příběhu je Lutynka. K vytvoření textu s hlavní ženskou postavou a ekofeministickým podtextem mě inspirovaly příběhy z *Kytice dívčích pohádek* Angely Carter. Jedná se o soubor příběhů napříč historií i kulturami, kde jsou hybatelkami děje právě ženy.

Druhou hlavní postavou je Hynek. Jeho jméno se rýmuje s příjmením mého kamaráda, kterému jsem loni na levou ruku nedopatřením vytetovala slovo „pravá“. Postava Hynka

podle něj získala jako mazlíčka neočkovanou kočku, většinu osobnostních rysů a volnou asociaci na tetování; neschopnost rozeznat pravou a levou stranu. Podobně asociativní je i jméno Vincent (jehož žena Irma miluje lázně) podle kamaráda pocházejícího z Luhačovic, místa, kde pramení Vincentka.

Charaktery hlavních postav nejsou vystavěny čistě na kladných vlastnostech. Oba hrdinové zápasí s traumaty nebo společenskými „abnormalitami“, které navzájem respektují, vytvářejí si bezpečný prostor, učí se tyto rozdílnosti tolerovat a pracují s nimi.

Jejich vztah zde není záměrně jasně definován. Jde v něm pouze o sounáležitost, lásku a respekt.

Detailně popsány je zde naopak původ obou postav, což je fakt, který jsem osobně v pohádkách a především u večerníčků vždy postrádala.

Záporná postava vystupující v příběhu se jmenuje Želan Škembe, který skupuje oblast Beztrud, staví kasina, aquaparky, apartmány a wellness, které nikdo nenavštěvuje. Želan ztělesňuje mnohé zlo, se kterým není ani v reálném světě jednoduché zápasit. Ztělesňuje především moc a nespravedlnost plynoucí z nadvlády.

Ztvárnění nadvlády jako záporné postavy v pohádkovém prostředí je pro českou produkci typickým znakem (Krkonošské pohádky, O loupežníku Rumcajzovi aj.), tak jako i věčná snaha o zachování integrity krajiny, za její důstojný stav a proti generování zisku z jejího narušování.

V příběhu lze najít parafráze na oblasti v Beskydech (*Smetín; Vsetín, Čertovské kameně; Pulčiny, Satanovnica; přehrada Stanovnica, Bařinka; Bařiny*). A konečně prostředí příběhů - *Beztrudy* jsou (ovšem) parafrází na Beskydy.

Cíle práce a výstup :

Mým cílem bylo vytvořit ekofeministický text podobný pohádkovým sériím, jež by tematizoval nehierarchické mezilidské vztahy a vztah k přírodě.

Dalším latentně přítomným tématem v příběhu je kočování, změna bydliště nebo hledání místa k dočasnému bydlení. Toto téma má příběh vykreslovat v jeho co nejsvětlejších stránkách pro čtenáře, který byl někdy nucen své bydliště opustit, hledat nové nebo se rozhodl pro „nomádský“ způsob života.

V textu používám u přímé řeči valašské nářečí nebo se odkazuji na rodnou řeč. Jazyk zde tedy funguje jako aspekt, který je na stále měnícím se životě jeden z mála stabilních a původních.

Právě užívání dialektu při běžném rozhovoru vnímám obecně jako stále aktuální tmelící prvek, který přispívá k symbolické kolektivitě mezi mladou generací, jejíž zázemí se neustále

mění nebo přesouvá. Věřím, že udržování nářečí v neustále živé formě vytváří širokou jazykovou variabilitu a inspirační zdroje pro práci s jazykem. Cílem je zbavit nářečí lokálního patriotismu nebo zkostnatělého důrazu na kulturní odlišnosti a na místo toho užívat dialekt v daném kontextu s ohledem na sociopolitický význam.

Pro prezentaci textu volím autorskou knihu, do níž vkládám snímky z cest pořízené mým telefonem v průběhu uplynulých tří let právě proto, že i text vznikl v telefonu, za pochodu a na cestách.

Kniha je vtištěna a svázána v knihařské dílně Moribundus ve Valašském Meziříčí.

Instalace pro prezentaci autorské knihy by měla simulovat prostředí podobné tomu, ve kterém se pohybují hlavní postavy příběhu. Jedná se tedy o místnost ateliéru environmentu vybavenou tak, jak je v příběhu popsáno (DIY komfortní prostor, sušené bylinky, popisované jídlo jako je makovec, frgály, chleba Kulčák, mošt z Velkých Karlovic aj.)

Na základě zkušenosti s *Příběhy od Beztrud* pokračuji v tvorbě fiktivních příběhů s reálným základem, které by dohromady mohli utvořit formu jakéhosi „sborníku současných valašských pověstí“ obsahující např. příběhy; *Račí mor* (epidemie račího moru na řece Bečvě), *Smlouva s ďáblem* (neuskutečněná koupě hotelu Vlčina ve Frenštátě pod Radhoštěm, ve kterém mělo vzniknout kasino firmy Synot nedlouho po té, co byla ve Frenštátě vyhlášena nulová tolerance hazardu), *O Janu Příhodovi a kozím povoze* (medailonek o panu Příhodovi z Nového Hrozenkova) nebo *Kyčerka - vykoupené město duchů* (esej o skupování pozemků ve Velkých Karlovicích a stavba zřídka navštěvovaných ubytovacích apartmánů). Náměty čerpám z reálných událostí a problematik týkajících se integrity přírody nebo měst v okolí Beskyd a z nasbíraných historek o lidech žijících v tomto regionu.

Zdroje:

ATWOOD, Margaret, *Z hlubiny*, Přeložila: Mayerová Zuzana, NLN: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN: 80-86938-54-9

CARTER, Angela, *Kytice dívčích pohádek*, Přeložil: Pavel Šrut, Svoboda - Libertas, 1993. ISBN: 80-205-0370-6

BRAVERMAN, Iruš, *Wild Life, The Institution of Nature*, Stanford University Press, 2015. ISBN: 0804795681

KOLEKTIV AUTORŮ, *Chcípni do rána na chlupatý zuby*, Vágus.cz, 2015. ISBN: 978-80-260-9159-2

OBRAZOVÁ ČÁST

Náhledy tisku:

Za patero pohořím, devatero zbrojovkami, pekárnou tisíce chlebů
a otrávenou řekou, za hraničními kameny a vesnicí utopenou v
přehradě leží země Beztrudy. Vše, co roste kolem, dá se jíst, šum
lesa nikdy neutichá a rok se dělí na více ročních období, než
známe my, co jsme tam nikdy nebyli. Jínavatko, jaro, jařina, ole-
tina, léto, zimoléz, zima, mraz. Pořád dokola. Tak jak to známe i
my, co jsme tam nikdy nebyli.

④

⑤

Hynek ještě chvíli stál ve dveřích a přemýšlel, co to vlastně teď teda jako slyšel. Škrábal se na hlavě a otáčel se do vagónu, ale než stačil něco říct, proletěla skrz něj Lutynka jak kulový blesk, vyřítla se ze dveří, pobíhala mezi psy a volala : „Ples! Ples! U sta střevíců, jedeme na ples!“. V mžiku čapla bílou smaltovanou vanu, ve které jednou ročně koupali psy, vysypala z ní žáby a táhla ji k vodnímu jeřábu.

: „Ples! Ples! U sta střevíců, jedeme na ples!“. V mžiku čapla bílou smaltovanou vanu, ve které jednou ročně koupali psy, vysypala z ní žáby a táhla ji k vodnímu jeřábu.

Hynek pořád stál, ruce v kapsách, pomalu sundal ze dveří ručníky, mýdla a šoural se po stopách vany k jeřábu.

Vydrhl se tak, že voda ve vaně vypadala jak blátivá kaluž a najednou už nebyli ani tak opálení, jak si mysleli.

Vincent mezitím nakrmil psy, uvařil kávu a během toho, co si dopřával koupel pod jeřábem on, usadila Lutynka Hynka na špalek před vagónem, aby ho ostříhala a zarovnala mu vousy. Ruce se jí vším tím nadšením klepaly jak staré okenice, až to Hynek nevydržel a poslal jí pryč, že to dodělá sám.

Lutynka neváhala, vběhla do vagónu, otevřela velkou dřevěnou skříň a vytáhla z ní šaty, které ušila

②⑤

②⑥

Návrh instalace :

Autorské sítotiskové pohlednice ilustrací z knihy (výběr z šedesáti tisků):

